ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

ВОЛИНЕЦЬ Тетяна Володимирівна - доцент кафедри господарського права та процесу Львівської комерційної академії, кандидат юридичних наук

УДК ***336.22***

Статья посвящена исследованию сравнительного анализа налоговой системы Украины и Польши и предоставления практических рекомендаций относительно совершенствования национальной налоговой системы с учетом результатов данного исследования.

Ключові слова: податкова система України, податкова система Польщі податок.

Актуальність нашого дослідження полягає у тому, що в Україні відбуваються перетворення у соціально-економічній сфері, і значна увага приділяється створенню ефективної податкової системи. Адже саме податкова система сприяє постійним надходженням коштів до бюджету. Тому аналіз функціонування податкової системи особливо зараз в умовах системної кризи набуває великого значення. Податкова система має бути побудована таким чином, щоб сприяти розвитку виробничої діяльності. В залежності від проведення податкової політики державою податки можуть відігравати, крім суто фіскальної функції, роль стимуляторів економічних процесів у державі, так як це відображено у податковій системі Польщі.

Постановка проблеми

Україна перебуває на шляху реформування податкової системи, що супроводжується встановленням нових видів податків і зборів, що повинні забезпечувати сприятливе середовище для платників податків. Оптимальним шляхом її вдосконалення є порівняльна характеристика податкової системи України з податковими системами країн Європейського Союзу, зокрема Польщі.

Метою дослідження є висвітлення податкові системи України та Польщі, визначення їх особливостей, виявлення переваг та недоліків застосування.

Стан дослідження

Проблему встановлення податкової системи України досліджували вітчизняні фахівці права, зокрема: Ю. Козак, В. Кравченко, А. Ластовецький, В. Опарін, Т. Савченко, А. Соколовська, В. Федосова та інші.

Виклад основних положень

Історія формування податкової системи України сягає сивої давнини. У Київській Русі податки з'являються вже в перші роки виникнення цієї держави. Вони не запозичувались з інших країн, а мали своє власне, національне походження. Одними з найдавніших податків, що проіснували на українських землях, були подимне (податок з селянського двору), полюддя і поплужне (сьогодні – земельний податок) [1]. Ці три види податків продовжували існувати тоді, коли Київської Русі не стало. Спочатку в землях Галицько-Волинського князівства, а потім за часів литовсько-української та литовсько-польської держави.

З XV століття вводиться грошовий податок – половщина, його сплачували селяни, виходячи з кількості худоби і землі [2, с. 35].

З XVI століття приходить в Україну так зване Магдебурзьке право, яке стає визначальним у податковому та митному регулюванні. Магдебурзьке право – це письмовий королівський дозвіл на місцеве самоврядування, куплене мешканцями окремих міст і містечок або дароване жителям окремих міст за особливі заслуги перед короною [3, с. 242]. За часів Магдебурзького права було запроваджено помірне торговельне мито.

За часів Гетьманщини частину податків, що стягувалися з населення було скасовано. Шляхта, козацька старшина були звільнені від податків повністю. Лише міщани і селяни платили стацію – податок на утримання війська, а також сплачували податок з промислових прибутків [4, с. 82].

Повна руйнація українських податкових національних традицій, яка передбачала помірність і доцільність оподаткування, розпочалася з втратою Україною її незалежності і повного поневолення Російською Імперією.

Разом з набуттям Україною незалежності у 1991 році почала створюватися та інтенсивно розвиватися нова податкова система. Вона значною мірою відрізняється від тієї, що існувала в умовах командно адміністративної системи – з особливостями, характерними для всіх республік колишнього СРСР. Податкова система України, що формується нині, з одного боку, сягає своїм корінням у систему доходів державного бюджету колишнього СРСР, з іншого боку, потребує змін і реформ, що відповідали б вимогам становлення в країні ринкової економіки. Створена у 1991 році податкова система України зазнала численних значних змін, але так і не досягла прийнятного для уряду та суспільства стану [5, с. 65]. У 1991 році був прийнятий Закон УРСР «Про систему оподаткування». У цьому законі був приведений перелік загальнореспубліканських податків, зборів і обов'язкових платежів, стягнутих з юридичних і фізичних осіб. Згодом у цей Закон був внесений ряд змін і доповнень [6, с. 37].

За даними Світового банку за підсумками 2011 року Україна зайняла перше місце у світі за кількістю податків і зборів: український бізнес у той чи іншій формі сплачує 135 різних податків [7, с. 23]. Для порівняння, друге місце в цьому рейтингу зайняла Румунія, у неї кількість податків 113. На третьому місці перебуває Ямайка з 72 видів податків. У Гонконзі стягуються всього три податки, в Грузії, Швеції, Норвегії – чотири податки, у Сингапурі – п'ять податків. У Франції всього сім податків, у Великобританії, Чехії, Нідерландах, Португалії, Іспанії, Фінляндії – вісім податків. У США – 11 [8, с. 14].

На сьогоднішній день зі змінами, внесеними до ПКУ від 28 грудня 2014 року, встановлені такі види податків і зборів: загальнодержавні та місцеві [9].

На відміну від редакції Закону України «Про систему оподаткування», законодавець відмовився від використання поняття «системи оподаткування» Чинний ПКУ закріпив поняття «податкової системи» – це сукупність загальнодержавних та місцевих податків та зборів, що справляються в установленому ПКУ порядку [10].

Дане поняття є ширшим, ніж поняття системи оподаткування, оскільки включає не тільки вичерпний перелік податків та зборів, а й порядок їх введення, зміни чи скасування.

У Польщі використовується поняття система оподаткування, що включає в себе комплекс податків, які функціонують одночасно в межах даної держави і створюють цілісність як у юридичному, так і в економічному значенні [11, с. 217]. Види податків встановлені у різних законодавчих актах, а відповідні фінансові установи забезпечують вчасну їхню сплату. Податки є основним доходом бюджету держави як в Україні, так і в Польщі. Тому податкова система в будь-якій державі повинна бути створена і функціонувати так, щоб впливати на розвиток даної країни.

У даній статті ми зупинимось тільки на порівняльній характеристиці видів податків в Україні та Польщі. Введення, зміна чи скасування того чи іншого податку вже може бути предметом іншого дослідження. Кардинальні зміни відбулися в податковій системі тоді, коли було зменшено кількість податків з максимальною орієнтацією на податкове законодавство Європейського Союзу. Саме тому актуальним є порівняння податкових систем України і Польщі (див. табл. 1).

В Україні податки поділені на такі види: загальнодержавні та місцеві.

До загальнодержавних належать податки, що встановлені ПКУ і є обов'язковими до сплати на усій території України.

До місцевих належать податки, що встановлені відповідно до переліку і в межах граничних розмірів ставок, визначених ПКУ, рішеннями сільських, селищних і міських рад у межах їх повноважень, і є обов'язковими до сплати на території відповідних територіальних громад.

В Україні встановлені такі види загальнодержавних і місцевих податків (ст.ст. 9,10 ПКУ):

1. До загальнодержавних податків належать:

1.1. Податок на прибуток підприємств;

1.2. Податок на доходи фізичних осіб;

1.3. Податок на додану вартість;

1.4. Акцизний податок;

1.5. Екологічний податок;

1.6. Рентна плата;

1.7. Мито.

2. До місцевих податків належать:

2.1. Податок на майно;

2.2. Єдиний податок.

Загальні принципи податкової системи Польщі визначені у Податковому праві, яке набуло чинності 1 січня 1998 р. [12, с. 6]. Податкове право нормує зокрема податкові зобов'язання, подання інформації, податкові дії та податковий контроль.

У Польщі податки поділяються на безпосередні, тобто ті, які накладаються на дохід платника податків та посередні, тобто ті, які сплачуються під час придбання товарів [13].

До безпосередніх (прямих) податків відносяться:

1. Податок з доходів фізичних осіб;
2. Податок з доходів юридичних осіб;
3. Податок зі спадщини та дарування;
4. Податок з цивільно-правових угод;
5. Сільськогосподарський податок;
6. Лісовий податок;
7. Податок на нерухоме майно;
8. Транспортний податок;
9. Податок з власників собак;
10. Податок від видобутку корисних копалин.

До посередніх (непрямих) податків відносяться:

1. Податок від товарів і послуг (ПДВ);
2. Акцизний податок;
3. Податок з ігор.

Податок зі спадщини та дарування, сільськогосподарський податок, податки на лісове господарство і нерухомість, транспортний податок та податок з власників собак є місцевими податками в Польщі, які становлять доходи гмін.

Зробивши аналіз з даних, які подані у таблиці 1, можна зробити певні висновки.

Порівняння податкових систем України та Польщі показує, що, на перший погляд, у них немає істотних відмінностей. В Україні використовуються такі ж основні види прямих і непрямих податків, як у Польщі. Але при глибшому аналізі виявляються особливості, які істотно відрізняють системи оподаткування у даних державах. Крім того, на відміну від європейських країн, національна податкова система України, яка існувала до 2015 року, не була інструментом підвищення конкурентоспроможності держави, не сприяла зростанню економічної активності суб'єктів господарювання, через велику кількість податків. Однак, на сьогодні ситуація змінилася завдяки зменшенню кількості податків, але ще не повністю удосконалилась і прирівнялася до податкових систем розвинутих країн. Як видно з таблиці, у Польщі відсутня спрощена система оподаткування в порівнянні з Україною. В Україні така система сприймається виключно як «полегшені» режими оподаткування, хоча в європейських країнах вони мають набагато ширший зміст. На прикладі Польщі можна стверджувати, що до кожного виду податку існують пільгові ставки.

Крім вищезазначеного, однією з важливих проблем української національної податкової системи є низький рівень розвитку місцевих податків. Не дивлячись на те, що доходи від місцевих податків постійно зростають, їх частка залишається занадто низькою. У Польщі більшу кількість податків передано у розпорядження до місцевих органів.

Недоліком відносно ставок окремих видів податків у Польщі є велика різниця між нижньою і верхньою шкалою, зокрема це найбільш відображено в податку з доходів фізичних осіб.

Таблиця 1

Податки	Україна	Польща
Податок на додану вартість	Встановлений. Ставки: 0%, 7%, 20%.	Встановлений. Ставки: 0%, 5%, 7%, 8%, 23%.
Податок на прибуток підприємств	Встановлений. Ставка: 18%.	Встановлений. Ставка: 19%.
Податок на доходи фізичних осіб	Встановлений. Ставки: 15%, 20%.	Встановлений. Ставки: 18%, 32%.
Акцизний податок	Встановлений, ставки значно нижчі, ніж у Польщі.	Встановлений, ставки значно вищі, ніж в Україні.
Податок з власників собак	Відсутній.	Встановлений. Розмір – 120 зл.
Податок на майно	Включає три види податків: податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок і плату за землю. На нерухоме майно: до 2% м.з.п. за 1 кв. метр. Плата за землю: 1%, 3%, 12%. Транспортний податок: 25 000 грн.	Встановлено окремо: податок на нерухоме майно (включає і землю і іншу нерухомість) і транспортний податок. Ставки: на землю: від 0,47 до 0,89 зл. за кв. метр. На іншу нерухомість: від 0,75 до 22,86 зл. за кв. Метр. Транспортний податок: від 811,60 до 3,100 зл.
Єдиний податок	Встановлено 4 групи платників єдиного податку. Ставки: 1 група - 10% м.з.п.; 2 група – 20% м.з.п., 3 група – від 2% до 4%.	Відсутній.
Податок з власників собак	Відсутній.	Встановлений
Податок з ігор		Встановлений.
Податок зі спадщини та дарування	Окремо не встановлений. Передбачено як податок на доходи фізичних осіб. Ставки: від 0% до 20%.	Встановлений. Ставки: від 3% до 20% залежно від черги спадкування (3 черги).
Сільськогосподарський податок	Сільськогосподарські товаровиробники є платниками єдиного податку 4 групи. Стави: від 0,09 до 1,35 за 1 га землі.	Встановлений. Ставки: 134,38 зл., 264,75 зл. (з 2016р.) за 1 га землі.
Податок з цивільно-прравових угод	Окремо не встановлений. Передбачено як податок на доходи фізичних осіб. Ставка: 0%, 5%.	Встановлений. Ставки: від 0,5% до 2%.

У податковій системі України слід зменшити ставки окремих непрямих податків, зокрема ставку ПДВ, запровадити знижені ставки. Необхідно запровадити податок на розкіш, який запроваджено в більшості західних країн. Такі заходи не тільки відкоригують податковий тиск на суб'єктів господарювання.

Слід зауважити, що міністр економічного розвитку і торгівлі Айварас Абромавичус

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена дослідженню порівняльного аналізу податкової системи України та Польщі та надання практичних рекомендацій щодо вдосконалення національної податкової системи з урахуванням результатів даного дослідження.

SUMMARY

The article is sanctified to research of comparative analysisof the tax system of Ukraine and Poland and grant ofpractical recommendations in relation to perfection of thenational tax system taking into account the results of thisresearch.

на форумі Ради євро-атлантичного партнерства у Вроцлаві заявив, що податкова реформа в Україні передбачає створення нової фіскальної системи, яка існуватиме з 1 січня 2016 року, буде побудована на польській моделі децентралізації. Також міністр зазначив, що точкові зміни, які раніше вносилися до Податкового кодексу, не були податковою реформою і лише оптимізували окремі елементи фіскальної системи.

«Податкова реформа до цього не була насправді податковою реформою і включала лише деякі зміни. Зменшення кількості податків з 22 до 11 в грудні не зменшило тиск на бізнес, але збільшило обсяг податкового прибутку для регіонів. За перший квартал 2015 року на 10 млрд гривень більше, ніж за аналогічний період минулого року», – підкреслив голова Мінекономрозвитку [14].

Таким чином, можна зробити певні висновки з даного дослідження.

До позитивних моментів Податкового кодексу України слід віднести зменшення числа загальнодержавних та місцевих податків, що є одним із механізмів зниження фіскального тиску на економіку.

Резюмуючи усе вищевикладене, необхідно зазначити, що українська податкова система є ще не повністю ефективною, однак внесення постійних змін до ПКУ в гармонізації до вимог Європейського союзу, національна податкова система буде приведена до принципів та стандартів ЄС, що дозволить Україні підвищити конкурентоспроможність вітчизняних галузей господарювання.

Література

1. Плікус І., «Податкова система України: який їй бути?» / І. Плікус «Фінансова Україна» № 24, 2000 р.

2. Романенко С.І., «Податкова система України в процесі становлення»/ С.І. Романенко «Економіка. Фінанси. Право.», №5, 2010 р. – С. 35-38.

3. Ярошенко Ф.О., Мельник П.В., Андрущенко В.Л., Мельник В.М. Історія оподаткування / Ф.О. Ярошенко, П.В. Мельник, В.Л. Андрущенко, В.М. Мельник – Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2004. – С. 242-253.

4. Бодюк А.В. Податкова політика: шляхи її реалізації //Фінанси України. 2002. – №2. – С. 82-90.

5. Соколовська А. М. Податкова політика в Україні у контексті її впливу на розвиток економіки / А. М. Соколовська // Фінанси України. – 2006, № 9. – С. 65-81.

6. Романенко С. І., «Податкова система України в процесі становлення» / С.І. Романенко «Економіка. Фінанси. Право.», № 5, 1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show //uk.wikipedia.org/.

7. Paying Taxes 2007–2012. The World Bank.

8. Златкін Б. І. Податкам – стимулюючу роль // Б.І. Златкін. Економіка України. – 2006. – № 2. – С. 14-19.

9. Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України щодо податкової реформи» від 28.12.2014 р. № 71-VIII

[Електронний ресурс]. – Режим доступу http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show.

10. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI, Редакція від 20.09.2015 №2755-17. [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show.

11. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997, (Dz. U. Nr 78, poz. 483) art. 217.

12. Ordynacja podatkowa z dnia 29 sierpnia 1997 r. (Dz. U. z 2005 r. Nr 8, poz. 60 ze zm.), art. 6.

13. Włodzimierz Nykiel: *Polskie prawo podatkowe – podręcznik akademicki*. wyd. Difin, Warszawa 2006.